

Tarihi Coğrafya Açısından Vadi Yerleşmelerine Bir Örnek: Dim Çayı Vadisi

An example of valley settlements in terms of historical geography: Dim River Valley

Mustafa Ertürk¹, Gökhan Gökdemir*¹

¹ Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Antalya

Öz: Akarsu vadileri bir coğrafi yeryüzü şekli oldukları kadar bazen insanlar için bir yerleşme alanı özelliği de taşımaktadır. Suyun varlığı ve vadilerin korunaklı yapısı insanların temel ihtiyaçlarından olan su temini ve güvenliğinin sağlanmasına imkân tanımaktadır. İlk çağlardan beri pek çok akarsu vadisi ve çevresinde önemli medeniyetler ve yerleşim yerleri kurulmuştur. Araştırma sahamız olan Dim Çayı Vadisi de sahip olduğu özellikleriyle tarih boyunca Alanya'nın ve çevrenin en önemli yerleşim yerlerinden birisi olmuştur. Yörenin en önemli su kaynağı olan Dim Çayı'nın oluşturduğu vadi, doğal yapısıyla insanlar tarafından tercih edilmiştir. Vadi, izole yapısıyla da tarih boyunca büyük savaş ve mücadelelere sahip olan Alanya'da korunaklı bir ortam sağlamıştır. Çalışmamızda Dim Çayı yerleşmelerinin özellikle Osmanlıdan günümüze kadar geçirmiş olduğu süreç tarihi coğrafya bakış açısıyla incelenecektir. Geçmişte bir nahiye olarak idari özellikler taşıyan vadinin zamanla vasfını ve önemini neden kaybettiği ortaya çıkartılmak istenmektedir. Araştırmamızda literatür taramasının yanı sıra Osmanlı dönemine dair en önemli veri kaynaklarından olan tahrir, temettuat ve icmal defterleri incelemeleri yapılarak vadinin tarihi geçmişine dair bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler cumhuriyet dönemine dair verilerle karşılaştırılarak vadinin tarihi gelişimi ortaya çıkartılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ekonomik faaliyet çeşitliliğinin ve nüfusun azalması vadinin önemini kaybolmasına ve gelişiminin yavaşlamasına sebep olmuştur. Vadiye ekonomik ve tarımsal üretimin artırılması yeniden önemini kazanmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dim Çayı, Tarihi Coğrafya, Vadi, Tarihi Yerleşmeler.

Abstract: River valleys carry a settlement area feature for people as well as a geographical land form. Presence of water and the sheltered structure of the valleys allow for the provision of water procurement and safety from the basic needs of people. Since the early ages important civilizations and settlements have been established in and around many river valleys. Dim River Valley, which is our research area, has been one of the most important residential areas of Alanya throughout history. The valley that houses the most important water source of the region, with its dense forest cover and isolated structure, provides a sheltered environment in Alanya which has important war and fights throughout history. In our work, Dim River Valley, especially during the period of the Ottoman period will be examined from the perspective of historical geography. It has been desired to find out why the valley, which has administrative characteristics as a township in the past, has lost this title and has decreased its importance. In our research, besides the literature survey, documents about the Ottoman period were examined and information about the past history of the valley was obtained. This information was compared with the data regarding the Republican period and the historical development of the valley was revealed. According to the results obtained, decreasing the diversity of economic activity and the population caused the loss of the importance of the valley and the slowing of its development. The increase in economic production will help to gain importance again.

Keywords: Dim River, Historical Geography, Valley, Historical Settlement.

* İletişim yazarı: Gökhan Gökdemir, e-posta: ggokdemir@akdeniz.edu.tr

1.Giriş

İnsanlar, yüzyıllar boyunca yaşamlarını sürdürebilmek için en uygun şartlara sahip alanları aramışlardır. Özellikle tarihin ilk dönemlerinde bu arayışlar gereksinim duyulan dört temel ihtiyacı karşılamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu ihtiyaçlar; gıda, su, giyecek ve barınmadır. Bunlar arasında da gıda ve su, yaşamsal fonksiyonlar açısından en önemli iki ihtiyaçtır. İnsanların dünya üzerindeki dağılımlarında da bu iki unsur büyük ölçüde etkili olmuştur (Tunçdilek, 1967:5). Özellikle suyun temini gıdanın elde edilmesinde de etkili olduğu için su kaynakları her zaman değerli alanlar olarak görülmüştür. İlk göçebelere modern toplumlara kadar insanlar, akarsu ve su kaynaklarına yakın yerlere yerleşmeye çalışmışlardır (Şahinalp, 2006:108) İnsanların su kaynakları etrafına ve vadi tabanlarına yerleşmeye başlamalarıyla ilk kalabalık topluluklar meydana gelmiş, tarım hızla gelişmiş, siyasi, idari, askeri ve dini teşkilatlar kurulmuştur (Güney, 1995). Bu şekilde de büyük medeniyetler ve devletler ortaya çıkmıştır. Örneğin Nil Nehri ve onun oluşturduğu Nil Deltası Mısır Medeniyetine ortam sağlamış, Fırat ve Dicle arasında kalan Mezopotamya her zaman insanlığın en önemli merkezlerinden biri olmuştur (Doğanay ve Orhan, 2016:14).

Suyun insan hayatı içerisindeki önemi kesindir. Ancak sahip olunan suyun ihtiyacı karşılayacak özelliği taşıması gereklidir. Su tercihinde esas faktör tuzlu olup olmaması yani kullanıma uygun olmasıdır (Tunçdilek, 1967:6). İnsanoğlunun sudan faydalanması ilk olarak beden ihtiyacının karşılanması amacıyla olmuştur. Sonra tarım faaliyetlerinin başlamasıyla sulamada kullanılmış ve evcilleştirilen hayvanların su gereksiniminin karşılanmasında yararlanılmıştır (Şahinalp, 2006:108). Bununla birlikte suyun kullanım alanları zamanla genişlemiş, nehir ve denizler yoluyla ulaşım ve taşımacılıkta, üretimde, sanayi faaliyetlerinde, elektrik üretiminde ve daha birçok alanda kullanılmaya başlamıştır. Ancak suyun varlığı sadece direk kullanım açısından değil çevreye yaptığı etkiler açısından da önemlidir. Su kaynakları fiziki çevrenin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Sahada yaptığı aşındırma ve biriktirme faaliyetleriyle yer şekilleri ve toprak üzerinde etki yapar. Sular çevresinde kendisinden beslenen zengin bir flora ve faunaya ortam oluşturabilir. Sağladığı nemle birlikte ılıman hava şartlarının oluşmasına imkân tanıyabilir (Gökdemir, 2018:1).

Su kaynakları içerisinde en önemlilerinden birini akarsular oluşturur. Akarsular akış esnasında çeşitli faktörlere bağlı olarak buldukları yerlerde aşındırma ve şekillendirme faaliyetleri yaparak vadileri ortaya çıkarır. Vadiler türlerine göre farklılıklar gösterebilir de genellikle kanyon ve çentik vadiler çevresine göre izole ve korunaklı bir ortam sağlarlar. Bu yüzden insanlar zaman zaman doğal ve beşeri tehlikelere karşı kendilerini korumak için vadileri yerleşim olarak seçmişlerdir. Ülkemizdeki İhlara Vadisi bunun en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Dim Çayı vadisi de binlerce yıl içerisinde Dim Çayı'nın yaptığı aşındırma ve biriktirme faaliyetleriyle oluşmuştur. Kıyıda taşınan alüvyonlarla bir ova meydana gelmişken vadinin yukarı çığırlarında yükselti artmakta ve vadi daralarak zaman zaman kanyonlar halini almaktadır. Vadi yüzlerce yıldan beri yerleşimlere ev sahipliği yapmaktadır. Vadinin bir yerleşim yeri olarak seçilmesinde Dim Çayı gibi bir su kaynağına sahip olması çevresine göre sahip olduğu yer şekilleri, bitki örtüsü, iklimi vb. özellikleri etkili olmuştur. Bununla birlikte vadinin sahip olduğu izole ortam tarih boyunca büyük savaş ve işgallere sahne olmuş Alanya yöresinde, insanlar için korunaklı bir alan oluşturmuştur. Bu sayede yüzyıllar boyu farklı topluluklara ev sahipliği yapmıştır (Gökdemir, 2018:2).

Vadi günümüzde de yerleşme alanı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Hali hazırda bulunan yerleşmelerin yaklaşık 500 yıldan fazla tarihi geçmişleri vardır. Bu süreçte insanlar ve yerleşimler değişime uğramış olsa da köylerin pek çoğu halen tarihin izlerini taşımaktadır. Ayrıca nüfus ve ekonomik faaliyet özellikleri de geçmişteki yapıyla benzerlik göstermektedir. Bu haliyle vadi incelemeye değer niteliklere sahiptir.

Foto 1. Alacami Mahallesi.

3. Materyal ve Yöntem

Araştırmamıza öncelikle literatür taraması yaparak ve konu hakkında yazılmış eserleri inceleyerek başlanmıştır. Araştırma sırasında sahanın tarihi geçmiş hakkında bilgi elde etmek için Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nden elde edilen 16. ve 19. yüzyıl tarihli tahrir, icmal ve temettuat defterleri incelenmiştir. Araştırma sahamıza dair belgelerin Osmanlıca'dan günümüz Türkçesine çevirileri yapılmış ve geçmiş döneme ait resmi veriler elde edilmiştir. Bununla birlikte sahaya ait coğrafya, tarih ve diğer farklı alanlarda yazılmış pek çok eser gözden geçirilmiştir. Arazi çalışmaları yapılarak bütün yerleşimler hakkında sahada tetkikler yapılmıştır. Arcgis haritalama programı kullanarak alana ait haritalar üretilmiş ve mekânsal analizler yapılmıştır. Ayrıca Tüik, Alanya Belediyesi ve diğer resmî kurumlardan elde edilen cumhuriyet dönemine ait resmi verilerin Osmanlı dönemi ile karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular

4.1. Osmanlı Döneminde Dim Çayı Vadisi

Alanya, ilkçağlardan beri insanlık açısından önemli bir yerleşim yeri olmuştur (Ustaoğlu, 2017:133). Doğal çevre özellikleri, iklimi ve bir liman şehri olması Alanya'yı insanlar açısından çekici kılmıştır. Alanya'daki ilk iskan faaliyetleri ile ilgili kesin bir tarih ifade edilememekle birlikte Prof. Dr. Kılıç Ökten yaptığı çalışmalarda Alanya'da bulunan Kadıni Mağarası'nda Üst Paleolitik Çağa ait kalıntılar bulunduğunu belirtmiştir. 20 bin yıl öncesine ait olduğu tespit edilen bu kalıntılar, Alanya'daki yerleşime dair en eski izler olarak kabul edilmektedir (Kökten, 1959:12).

Alanya şehrinin ise ilk olarak kimler tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Ancak şimdiki Alanya'nın olduğu yerde kurulmuş ilk şehre Korakesion (Coracesium) adı verilmektedir. Bu şehir bazen Kilikya, bazen de Pamfilya bölgesine ait olarak ifade edilmektedir (Lloyd ve Rice, 1989:1). Şehrin Bizans Dönemi'ndeki adı ise Kalonoros olarak dile getirilmektedir. 1221 yılında Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı Alaeddin Keykubad tarafından ele geçirilince ismi "Alaiye" olarak değiştirilmiştir. Daha sonra Karamanoğlu hakimiyeti de yaşayan şehir, 1471 yılında Osmanlı hakimiyetine geçmiş ismi ise Alaiye olarak kalmıştır (Ustaoğlu, 2017:133).

Dim Çayı vadisi yerleşimlerinin tarihi geçmişini Alanya'dan ayrı düşünmek olanaksızdır. Tarihin eski dönemlerinden beri yerleşim yeri olarak kullanılan vadi, farklı millet ve kültürlerle ev sahipliği yapmıştır.

Geçmişte Dim Çayı vadisi yerleşimlerine dair ilk veriler Osmanlı Dönemi 16.yüzyıl kayıtlarında karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihten sonraki kayıtlar ise yeterince düzenli değildir. Çünkü Osmanlı'da 16. yüzyıl sonlarına kadar düzgün aralıklarla oluşturulan tahrir defterleri bu tarihlerden sonra aynı şekilde yapılmamıştır. 17. yüzyılda tahrirler genelde sadece yeni fethedilen yerlerde bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir (Elibol, 2007:137). Bu yüzden 17. ve 18. yüzyıllara ait çalışmalarda sahamızla ilgili kapsamlı verilere ulaşılammıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise gerçekleştirilen nüfus sayımlarından ve diğer çalışmalardan veri elde edilebilmektedir.

16.yüzyılda Alaiye nüfusu büyük ölçüde Müslüman Türklerden oluşmaktadır. Özellikle Selçuklu hakimiyetine geçtikten sonra bölgeye yerleşen Türkmenler burada kalıcı olmuşlardır. Bu dönemde I. Alaeddin Keykubat Alanya'yı fethettikten sonra şehre bilgin ve zanaatkârları davet etmiş, etraftaki verimli arazilere Türkmenleri yerleştirmiştir (Lloyd ve Rice,1989:4). Civardaki diğer fetihlerle de birlikte Alanya-Manavgat yöresi süratle Türkleşmeye ve Müslümanlaşmaya başlamıştır. Nitekim 1333'te Alanya'ya gelen İbn Battuta da Alaiye halkının tamamen Türkmenlerden oluştuğunu belirtmiştir (Demir, 2017:67). Bu durum Osmanlı egemenliğinde de devam etmiştir. Az sayıdaki gayrimüslim nüfus ise çoğunlukla Alaiye merkezde yaşamıştır. "Cemaat-i Gebran" olarak kayda geçirilen bu gayrimüslimler Hristiyan'dır ve sancaktaki toplam sayıları 40 hane kadardır (Avşin, 2006:64).

Dim Çayı vadisi, içerisinde bulunan yerleşim yerleriyle birlikte ilk olarak Dimderesi Nahiyesi adıyla bir idari birim olarak kayıtlara geçmiştir. Belirli bir merkezi bulunmayan ve vadi boyunca dizilen köylerden oluşan nahiyenin Alaiye'ye ait ilk tahrir defterinde kaydı bulunmamaktadır. 16. yüzyıla gelindiğinde 1501 yılına ait olduğu düşünülen 990 numaralı tahrir defterlerinde ise Dimderesi Nahiyesi, Oba-bazarı, Girenış, Karacalar, Mahmudlar, Nağlu, Kise, Çöngere ve Alara ile birlikte Alaiye kazasının nahiyelerini oluşturmaktadır (BOA. TD.990) Bu deftere göre Dimderesi Nahiyesi 11 köye sahiptir. Bu köyler; Azizler, Günceler, Baladan kaya, Buçak, Bağçecik, Üzümlü, Kirvasil, Bıçakçılar, Sarupınar, Arab, Bucak'tır. Diğer nahiyelerden Çöngere nahiyesi 30, Girenış 10, Karacalar 10, Kise 12, Mahmudlar 11, Murt 6, Nağlu 10, Oba-bazarı 9 ve Alara 7 köye sahiptir (Ustaoğlu, 2017: 143-144-145).

1555 tarihli 172 numaralı tahrirde Alaiye sancağı Alaiye, Manavgat ve Akseki olmak üzere 3 kazaya ayrılmıştır. Bu kazalara bağlı Dimderesi, Mahmudlar, Nağlu, Kise, Oba-bazarı, Höngüre, Alara, Akça-Hisar ve Ata-Bey nahiyeleri bulunmaktadır (BOA. TK.KKA.172). Zaman içerisinde nahije sayıları ve onlara bağlı köyler değişikliğe uğramıştır. Nahiyelere sonradan bağlanan, ayrılan ve yeni kurulan köyler olmuştur. Bu sebeplerden dolayı belgeler arasında farklılık gösteren durumlar mevcuttur. Örneğin 172 sayılı tahrirde daha önce Mahmudlar Nahiyesine bağlı olan Badem Ağacı ve Kızılcaşehir köyleri buradan ayrılıp Dimderesi Nahiyesine kaydedilmiştir (BOA. TK.KKA.172).

Nahiyede 1501 tarihli 990 numaralı tahrir defterine göre 369 hane bulunmaktadır. Bunlar 289 çiftlik sahibi, 79 ekinli bennak, 46 mücerred ve 1 vergiden muaf kişi olarak kayda geçirilmiştir. Tahmini nüfus 1845 kişidir. Yaklaşık 54 yıl sonraya ait 172 numaralı defterde ise nahije 731 haneden oluşmaktadır. 298 çiftlik sahibi, 307 ekinli bennak, 102 caba bennak, 23 mücerred ve 24 vergiden muaf kişi bulunmaktadır. Tahmini nüfus 3655 kişidir (Çizelge 1 ve 2).

Çizelge 1. 990 ve 172 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Dimderesi Nahiyesi Nüfusu.

Tahrir Defter Numarası	Çiftlik Sahibi Kişi	Ekinli Bennak	Caba Bennak	Vergiden Muaf Kişi	Hane	Nüfus (Hane x 5 Kişi)	Mücerred
990 (1501)	289	79	-	1	369	1845	46
172 (1555)	298	307	102	24	731	3655	23

Kaynak: BOA. TD.990, BOA. TK.KKA.172, Akgül, 1989.

Çizelge 2. 990 Numaralı Tahrir Defterine Göre 1501 Yılında Dimderesi Köyleri Tahmini Nüfusları.

Köyler	1501 Tarihi Tahmini Nüfusu
Azizler	120
Günceler	60
Baladan kaya	70
Buçak	155
Bağçecik	55
Üzümlü	90
Kirvasil	285
Bıçakçılar	50
Sarupınar	150
Arab	95
Bucak	39
Kızılcaşehir	510
Bademağacı	155

Kaynak: BOA. TD.990, BOA. TK.KKA.172, Akgül, 1989.

Nahiye nüfusunun tamamı Müslüman Türklerden meydana gelmektedir. Ancak 1555 yılı tahrir defterlerinde Kızılcaşehir Köyünün nahiyeye bağlanmasıyla birlikte ilk defa gayrimüslim nüfus kayda geçirilmiştir. Kızılcaşehir Köyünde Müslüman halkla birlikte yaşamakta olan bu gayrimüslim nüfusun sayısı toplamda 5 hanedir. 127 haneli köyün 5 hanesi gayrimüslimdir (BOA. TK.KKA.172 ve Ustaoglu, 2017:138).

Tahrir defterlerinden nahiyenin 16.yüzyıldaki ekonomik faaliyetlerine dair de bilgiler elde edilmektedir. Bu dönemde nahiye ekonomisinin büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu görülmektedir. Alınan vergi tutarlarına göre 1501 yılında 32,5 ton tahıl, 3,5 batman pamuk ve miktarı tam bilinmemekle birlikte üzüm ve sebze üretimi yapılmaktadır. Ayrıca vadide arıcılık faaliyetleri de vardır, 88 kovan arı bulunmaktadır. Nahiyede 5526 küçükbaş hayvan olduğu tahmin edilmektedir. 1555 yılında tahıl üretimi 42 tona, pamuk üretimi 12,5 batmana çıkmıştır. Ayrıca üzüm ve sebze üretiminde de önemli miktarda artış gerçekleşmiştir. Ayrıca bu tarihte keçiboynuzu üretimi kayıtlara geçirilmiştir. Nahiyede arı kovanı sayısı 448 olmuştur. Küçükbaş hayvan sayısı ise 9430 olarak tahmin edilmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. 990 ve 172 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Dimderesi Nahiyesinde Ekonomik Durum.

Toplanan Vergi Türleri	Üretim Miktarı		Alınan Vergi Miktarları	
	990 Nolu Defter	172 Nolu Defter	990 Nolu Defter	172 Nolu Defter
Öşr-i Gallat	1300 kile	1680 kile	2600 akçe	5040 akçe
Öşr-i Penbe	3,5 batman	12,5 batman	35 akçe	250 akçe
Öşr-i Bağ-ü Asma	-	-	700 akçe	3396 akçe
Öşr-i Bostan	-	-	100 akçe	320 akçe
Öşr-i Gögez ve Piyaz	-	-	176 akçe	729 akçe
Öşr-i Kovan	88 kovan	448 kovan	176 akçe	896 akçe
Öşr-i Harnub	-	-	-	486 akçe
Resm-i Ağnam	5526 koyun	9430 koyun	2763 akçe	4715 akçe

Kaynak: BOA. TD.990, BOA. TK.KKA.172, Akgül, 1989.

Dim Çayı vadisine ait ulaşabildiğimiz bir sonraki veriler ancak 3 asır sonrasına aittir. Bu zaman diliminde düzenli kayıt tutulmaması ve bazı belgelerinde kaybolması sebebiyle yeterli veri elde edilememektedir. Ancak yıllar içerisinde gerek Alanya gerekse Dimderesi Nahiyesi değişime uğramıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde nahiyenin ismi Dim Nahiyesi olarak değiştirilmiştir. Bununla birlikte nahiyeye bağlı köylerde de birtakım değişiklikler gerçekleşmiştir. Bazı köyler ayrılmış ve yeni köyler nahiye idaresine katılmıştır. Bu dönemde nahiyeye bağlı 17 köy bulunmaktadır (Gökdemir, 2018:43).

1830 -1831 yıllarında Osmanlı genelinde yapılan nüfus sayımlarından nahiyenin nüfusu ile ilgili bilgi edinebilmekteyiz. Bu nüfus sayımı askere gidebilecek erkek sayısını belirlemek için yapılmış ve bu yüzden kadın nüfus sayılmamıştır. Sabi çocuk, tüvana genç ve musin yaşlı nüfusu ifade etmektedir. Elde edilen sonuçlara göre vadiye toplam nüfus 1964 civarındadır. Bu nüfusun önemli kısmını genç ve orta yaşta insanlar oluşturmaktadır. Sayımda adı geçen yerleşmelerin tamamına yakını günümüzde de hala varlığını sürdürmektedir (Çizelge 4).

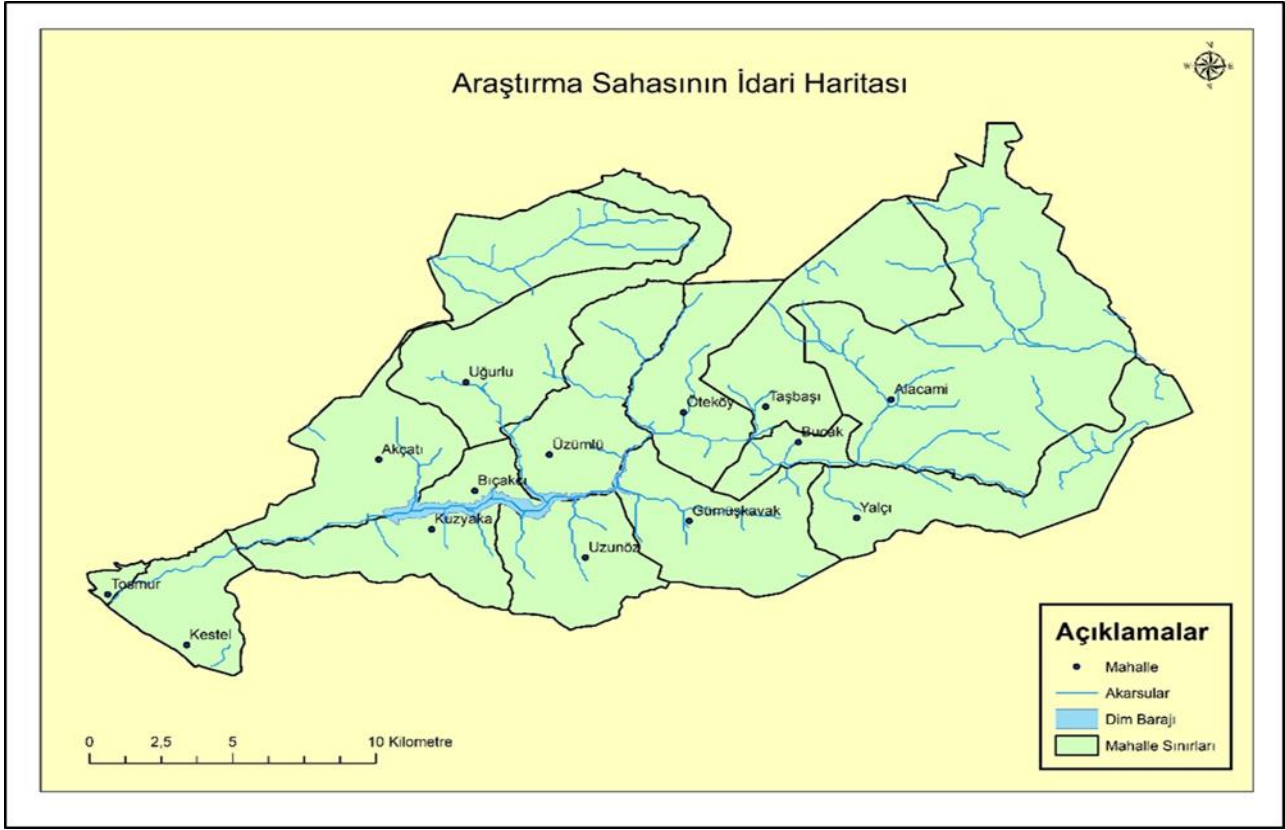
Çizelge 4. 1830-31 Yıllarında Dim Nahiyesinde Nüfus.

Köyler	Sabi(Çocuk)	Tüvana(Geç)	Musin(Yaşlı)	Erkek Toplam	Genel Toplam
Kababeladan	48	42	29	119	238
Ustaahmedli	13	28	14	55	110
Yalçı	17	19	9	45	90
Yavaşlar	5	17	11	33	66
Alakilise	21	24	15	60	120
Metderesi ve Kızıldam	32	35	30	97	196
Beladan	13	10	8	31	62
Bucak (Ortamahalle)	20	20	20	60	120
Taşbaşı	13	24	21	58	116
Bucak	16	20	15	51	102
Üzümlü	29	39	7	75	150
Kuzyaka	14	13	5	32	64
Bıçakçı	11	9	8	28	56
Kıvrasil	40	49	33	122	244
Karakoca	15	17	13	45	90
Araplar	25	25	21	71	142
Toplam	332	391	259	982	1964

Kaynak: BOA. NFS. d.3365-3366.

4.2. Cumhuriyet Döneminde Dim Çayı Vadisi

Cumhuriyetin kuruluşunun ardından Alanya Antalya iline bağlı bir ilçe durumuna gelmiştir. Alanya'ya bağlı nahiyeler kaldırılmış, Alanya Merkez ve Demirtaş olmak üzere iki bucağa ayrılmıştır. Dim Nahiyesi de bu süreçte kaldırılmış ve vadi içerisinde bulunan köyler Alanya merkez bucağına bağlanmıştır. Bu köyler günümüzdeki halini cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte almıştır (Şekil 2). Sadece Yalçı Köyü 1990 yılında Alacami'den ayrılarak ayrı bir köy olmuştur. Kestel 1990 yılında ve Tosmur ise 1999 yılında belde haline gelmiş ancak daha sonra çıkan yasayla birlikte diğer köyler gibi mahalleye dönüştürülmüştür (Gökdemir, 2018:100).

Şekil 2. Araştırma Sahasının İdari Haritası.

Eski yerleşmelerden büyük kısmı günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Ancak birçoğu isim değişikliğine uğramıştır. Bazı köylerin merkezlerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin; 1501 tarihinde Beladan Kaya ismiyle kaydedilen köy, 1830 yılında Kababeledan günümüzde ise Gümüşkavak halini almıştır. Yine 16.yüzyılda Arap olarak ifade edilen köy, daha sonra Araplar'a cumhuriyet döneminde ise Akçatı'ya dönüşmüştür (Çizelge 5).

Çizelge 5. Geçmişten Günümüze Dim Çayı Yerleşmeleri.

Günümüz Yerleşimleri	1830 Yılındaki Kayıtlar	1501 Yılındaki Kayıtlar
Gümüşkavak	Kababeladan	Beladan Kaya
Yalçı	Yalçı	-
Tosmur	Tosmurlu	-
Alacami	Alakilise	-
Uzunöz	Metderesi	-
Kestel	Kestel	-
Taşbaşı	Taşbaşı	-
Bucak	Bucak	Bucak
Üzümlü	Üzümlü	Üzümler
Kuzyaka	Kuzyaka	-
Bıçakçı	Bıçakçı	Bıçakçılar
Uğurlu	Kıvrasil	Kıvrasil
Öteköy	Öteköy	-
Akçatı	Araplar	Arap

Dim Çayı yerleşmelerinin toplam nüfusu cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar sürekli artış göstermiştir. Ancak artış hızları yıllar arasında farklılıklar olmuştur. 1935'ten itibaren elde ettiğimiz veriler 2016 yılına kadar uzanmaktadır. 1935 yılında 2161 olan vadi nüfusu 1940'ta 2663, 1950'de 3085 ve 1965 yılında ise 4461 olmuştur. Nüfus artışı 1935-1940 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerine rağmen %4,17 oranında gerçekleşmiştir. 1940-50 arasında nüfus artış hızı en düşük seviyesinde kalmış %1,47 olarak ölçülmüştür. Bu tarihten sonra gelişen beslenme ve sağlık imkanlarıyla birlikte nüfus artış hızı yükselmiştir. 1990'lı yıllara kadar nüfus artışı daha düzenli şekilde seyrederken 1990-2000 yılları arasında hızlanmıştır. 2000 yılı kayıtlarında ilk defa nüfus 10 binin üzerine çıkmış ve 14991'e ulaşmıştır. Bu süreçte kırsal yerleşmelerde artan göç ve azalan doğumlara da bağlı olarak nüfus azalırken kıyı hattında dışarıdan gerçekleşen göçler etkili olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında daha dengeli dağılan nüfus yıllar geçtikçe sahil kesiminde yoğunlaşmış ve özellikle 1990'lı yıllardan itibaren vadi nüfusunun büyük kısmını Kestel ve Tosmur Mahalleleri oluşturmaya başlamıştır. Bu durumun en önemli sebebi artan turizm faaliyetleridir. Dışarıdan ciddi ölçüde göç alan iki mahalle vadinin nüfus yapısını değiştirmiştir. 2000 sonrası dönemde nüfus artış hızı zaman zaman düşüş ve artış göstermiştir. Ancak genel artış devam etmektedir. 2016 yılında nüfus 20 bini de aşarak 20618'e ulaşmıştır (Çizelge 6). Önümüzdeki dönemde de gelişen turizmin etkisiyle nüfus artışının devam edeceği öngörülmektedir (Gökdemir, 2018:44-45).

Çizelge 6. Cumhuriyet Döneminde Dim Çayı Yerleşmelerinin Nüfus Gelişimi.

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam	Nüfus Artış Hızı (%)
1935	935	1226	2161	-
1940	1150	1513	2663	4,17
1950	-	-	3085	1,47
1965	2185	2276	4461	2,45
1970	2519	2686	5205	3,08
1975	3068	2929	5997	2,83
1980	3393	3363	6756	2,38
1985	3838	3842	7680	2,56
1990	4287	4327	8614	2,29
2000	7859	7132	14991	5,54
2010	8873	8525	17398	1,48
2015	10006	9818	19824	2,61
2016	10485	10133	20618	3,92

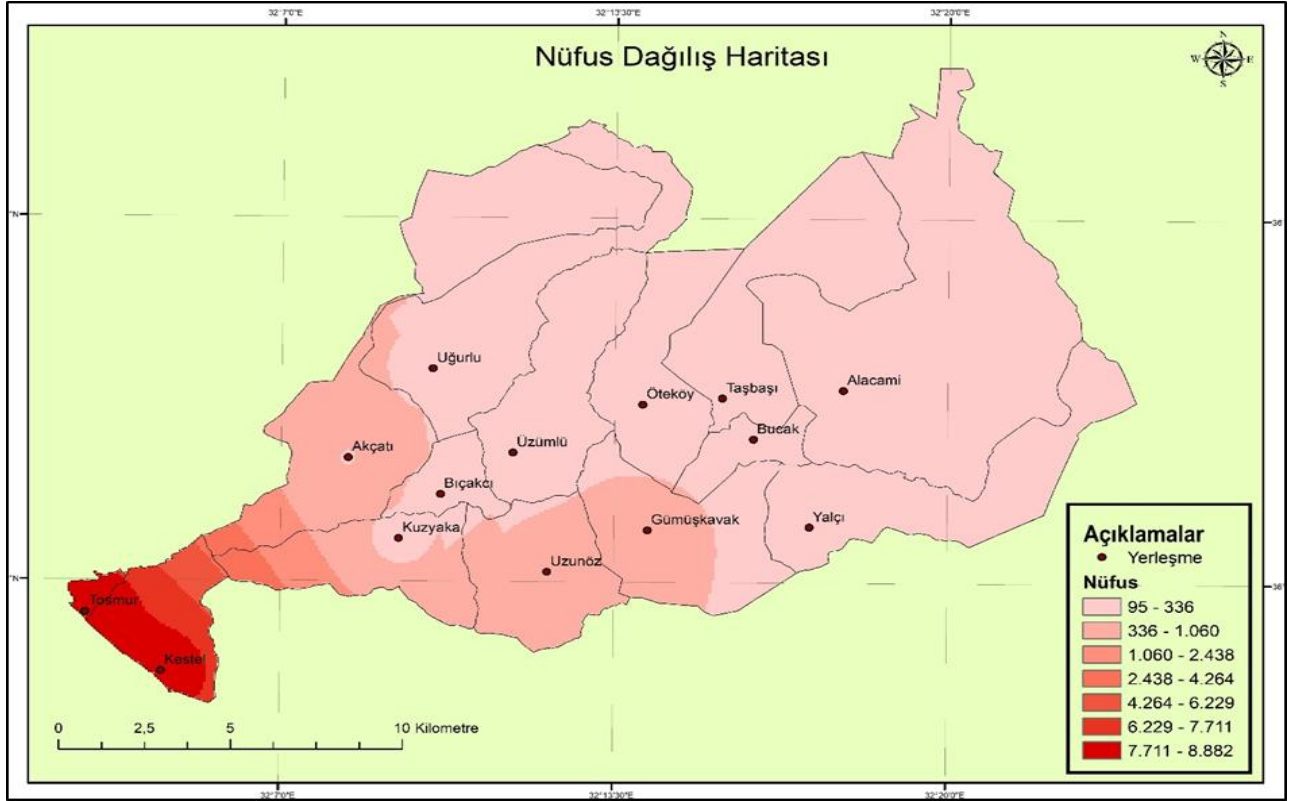
Kaynak: TÜİK

2016 yılı itibariyle toplam nüfusun %85,2'si iki mahallede toplanmıştır. Bunlardan %43,1'i Tosmur'da %42,1'i ise Kestel'dedir. Geriye kalan %14,8'lik nüfus 12 kırsal mahalleye dağılmış durumdadır. Bu mahalleler arasında Gümüşkavak %3'lük payıyla en yüksek nüfusa sahiptir. Yalçı Mahallesi ise %0,4'lük oranla vadinin en düşük nüfusa sahip yerleşimidir. Nüfus dağılımındaki bu eşitsizlik bazı yerlerde yüksek nüfus yoğunluğuna bazı yerlerde ise çok seyrek nüfusa sebep olmaktadır (Çizelge 7 ve Şekil 3).

Çizelge 7. Dim Çayı Vadisinde Nüfus Dağılışı.

Mahalleler	2016 Nüfusu	Nüfus Dağılışı
Alacami	288	%1,4
Taşbaşı	116	%0,6
Öteköy	175	%0,9
Uğurlu	162	%0,8
Gümüşkavak	600	%3
Bucak	149	%0,7
Kuzyaka	191	%0,9
Yalçı	95	%0,4
Bıçakçı	219	%1
Uzunöz	530	%2,6
Akçatı	328	%1,6
Üzümlü	206	%1
Kestel	8675	%42,1
Tosmur	8884	%43,1
Toplam	20618	%100

Kaynak: TÜİK

Şekil 3. Dim Çayı Vadisi Nüfus Dağılışı Haritası.

Cumhuriyet döneminde vadi ekonomisi 1990'lı yıllara kadar çok fazla değişim ve gelişim gösterememiştir. Tarım ve hayvancılık birincilik faaliyet kolu olmayı sürdürmüştür. Ancak tarım kıyı bölgesi hariç ilkel şekilde yapılmaya devam etmiştir. Alanya'da turunçgil üretiminin ilk olarak Dim Çayı vadisinde yapıldığı ifade edilmektedir. Bu durum vadi tarımı için çok önemli bir adım olmuştur. Ancak tarımsal üretim büyük kapasitelere ulaşamamıştır. Hayvancılık özellikle küçükbaş yönünden gelişmiştir. Ancak günümüzde sayıları giderek azalmaktadır. İpekböcekçiliği bazı köylerde en önemli ekonomik faaliyetlerden biri durumuna gelmiştir. Son dönemde turizm faaliyetlerinin yoğunlaşması vadinin sosyoekonomik bir dönüşüm geçirmesine

sebepl olmuştur. Özellikle Dim Çayı üzerine kurulu sosyal tesisler oldukça rağbet görmektedir. Vadi içerisinde 40 civarı tesis bulunmaktadır. Günümüzde pek çok aile geçimini turizmden sağlar hale gelmiştir.

Foto2. Alacami Mahallesi.

5.Sonuç

Su kaynaklarının varlığı insan yer seçimlerinde temel faktörlerden birini oluşturmaktadır. Hem içme suyu olarak hem de tarım ve diğer ekonomik faaliyetlerde kullanılmak üzere insanlar, suya yakın olma amacını taşımaktadır. Bu durum önemli su kaynaklarını her zaman insanlık açısından en değerli bölgeler haline getirmiştir. Özellikle teknik imkanların daha ilkel olduğu ve insanların coğrafi koşullara müdahale şartlarının oldukça sınırlı olduğu eski dönemlerde, su tam anlamıyla bir hayat kaynağı olarak görülmektedir. Bu doğrultuda kimi yerlerde su medeniyetin oluşması için bir sembol haline gelmiştir.

Dim Çayı da tarih boyunca yörenin en önemli su kaynaklarından biri olmuş ve çevresinde insan topluluklarına ev sahipliği yapmıştır. İlk kayıtlar Osmanlı döneminde ortaya çıksa da yörenin daha önceden de insanlar tarafından kullanıldığı ifade edilmektedir. Vadiye fiziki ortamın beşeri ve ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi belirgin şekilde görülmektedir. Vadinin sahip olduğu doğal özellikler insanlar açısından çekicilikler taşıırken bazen de gelişimin önünde bir engel oluşturmuştur. Suya yakınlık, serin iklim koşulları ve korunaklı ortam insanları vadiye çeken sebeplerden bazıları olmuştur. Ancak tarım arazilerinin darlığı, yoğun orman örtüsü, yüksek eğim ve engebe insanların beşeri ve ekonomik faaliyetlerini kısıtlamış ve gelişimin önüne geçmiştir.

Ancak vadiye geçmişten günümüze kadar süregelen sosyoekonomik yapı, son dönemde değişime uğramaktadır. Bu süreçte 500 yıllık tarihi geçmişe sahip eski yerleşmeler önemini kaybetmeye başlamıştır. Eski köyler boşalmakta ve geçmişin izleri ortadan kalkmaktadır. Bu yerleşimlerin tekrardan önemini kazanması için halkı kırsal mahallelerde kalkınmaya teşvik edecek önlemler alınması gereklidir. Tarımın modernleştirilmesi ve daha fazla kazanç sağlayacak ürünlerin teşvik edilmesi eskiden beri tarım yapmakta olan yöre insanının köyünde kalmasını sağlayabilir. Ayrıca önümüzdeki süreçte vadi içerisinde

bulunan bütün yerleşimlerin turizm faaliyetlerine katılımının artırılması vadide nüfus yapısının dengelenmesine katkı sağlayacaktır.

Referanslar

- Akgül, M. (1989). 16.Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alaiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avşin, G. (2006). *16. Asrın İlk Yarısında Anadolu Eyaleti'nde Gayrimüslimler (Tahrir Defterlerine Göre)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BOA, NFS. d. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Nüfus Defteri), nr. 3365-3366.
- BOA, TD. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri). nr. 990.
- BOA, TK.KKA. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Kadastro, Kuyüd-i Kadime Arşivi). nr.172.
- Demir, M. (2017). 13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsus-Anazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal Ve Ekonomik Tarihi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya.
- Doğanay, H. ve Orhan, F. (2016). Türkiye Beşeri Coğrafyası. Pegem Yayınları, Ankara.
- Elibol, N. (2007). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları". Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 12: 135-160.
- Gökdemir, G. (2018). Dim Çayı Yerleşmelerinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kökten, K. İ. (1959). "Tarsus-Antalya Sahil Şeriti Üzerinde ve Antalya Bölgesinde Yapılan Tarihöncesi Araştırmaları". Türk Arkeoloji Dergisi, VIII-2 :10-16.
- Lloyd, S. ve Rice D. S. (1989). Alanya (Alaiyya). Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Şahinalp, M. S. (2006). "Şanlıurfa Şehri'nin Kuruluşuna Etki Eden Etmenler". Coğrafi Bilimler Dergisi, 4 (1): 105-127.
- Tunçdilek, N. (1967). Türkiye İskan Coğrafyası Kır İskanı (Köy-Altı İskan Şekilleri). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları:1283, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2017). Resmi İstatistik Verileri (CD).
- Ustaoglu, Z. (2017). "XVI. Yüzyılda Alaiye (Nüfus ve Yerleşme)". Asia Minor Studies, 5(10): 133-149.